

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/2

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирилар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Axmedov Oybek Saparbaevich</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ.....	10-18
<i>Нематова Мафтуна</i> ЛАКУНА И ТИПОЛОГИЯ ЛАКУН	19-24
<i>Hamroyeva Shahlo Mirdjonovna, Matyakubova Noila Shakirjonovna</i> MOSLASHTIRISH JARAYONIDA O'ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI SODDA GAPLARNING SINTAKTIK TAHLILI.....	25-32
<i>Jo'rayeva Nilufar Sobirjon qizi</i> "SMILE" VA "TABASSUM" TUSHUNCHALARINING LINGVISTIK IFODASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	33-38
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> BADIY TARJIMA TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI	39-43
<i>Jumanova Shahnoza Ikromjonovna</i> IJTIMOIY – PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDA PEYZAJNING O'RNI	44-50
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> ILGAR SURISH VOSITALARINING BADIY ASAR SARLAVHASIDA TASNIFLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	51-57
<i>Axmedova Madinabonu Maxmudjonovna</i> XALQ NASRI JANRLARINING O'ZARO MUNOSABATLARI	58-62
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ KOMPARATIV FRAZELOGIZMLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI	63-68
<i>Кенжабоев Шокир Абдулхалимович</i> ОСОБОЕ МЕСТО В ИЗУЧЕНИИ И РАЗВИТИИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УЗБЕКИСТАНА	69-74
<i>Fayziyev Bahodir Baxshullayevich</i> J. K. ROULINGNING "GARRI POTTER VA AFSONAVIY TOSH" ASARIDAGI TO'QIMA NOMLAR VA REALIYALAR HAMDA ULARNING RUS VA O'ZBEK TILLARIGA TARJIMASI	75-79
<i>Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi</i> OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI	80-84
<i>Тухтаева Фарида Исматуллаевна</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ РОМАНАХ ПЕРЛ БАК	85-90
<i>Radjabova Dildora Raximovna</i> PIRIMQUL QODIROVNING "YULDUZLI TUNLAR" ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA BOBUR PSIXOLOGIYASI	91-96
<i>Mansurova Shohista Ismailovna</i> BADIY TARJIMANING MAQSADI, VAZIFALARI VA TARJIMA METODLARI	97-102
<i>Ermatov Ixtiyor</i> SIRDARYO VILOYATI TOPONIMLARI.....	103-108

<i>Axmedjanova Farida Djavairovna</i> GRAMMAR INSTRUCTION IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING	109-114
<i>Saitov Suxrob Djumaydillayevich</i> ARTISTIC INTERPRETATION AND RESOLUTION OF HUMAN TRAGEDIES IN THE STORY	115-119
<i>Тўрабоева Ҳакима Усмонжон қизи</i> ФИРДАВСИЙ ДАҲОСИГА МЕҲР	120-124
<i>Toshpo'latova Xusniya Matayusub qizi, Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> INGLIZ REKLAMA SHIORLARI TARJIMASI JARAYONIDA SHAKL VA MA'NO MUVOFIQLIGI	125-129
<i>Абдуманнонов Хожиақбар Акмалжон угли</i> ОСВЕЩЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИИ В СВЕТЕ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (краткий обзор на примере учебных пособий и словарей узбекского языка).....	130-136
<i>Абдуллаева Раъно Хикматовна</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ/ДРУЖБА» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПОСЛОВИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	137-144
<i>Hamidova Sayyora Nurmatovna</i> TILSHUNOSLIKNI MENTALINGVISTIK BOSQICHIDA KOGNITIV TADQIQOTLAR.....	145-151
<i>Rustamova Dilrabohon</i> ATAMALAR LUG'ATINING UMUMIY VA FARQLI TOMONLARI	152-157
<i>Khazratqulova Ozoda Abduganiyevna</i> EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FORGIVENESS IN LEXICOGRAPHIC SOURCES AND ARTISTIC LITERATURE	158-162
<i>Farmonov Nurbek Pulatovich</i> WEB OF SCIENCE MA'LUMOTLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH	163-169
<i>Xojjiyeva Oynisa Shabonovna</i> ALISHER NAVOIY ASARLARIDA TURKIY XALQLAR MAQOLLARINING AKS ETISHI	170-176
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat ugli</i> COMPARING COMPUTATIONAL LINGUISTICS APPROACHES ACROSS LANGUAGES	177-182
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> ANGLIYA UYG'ONISH DAVRI ADABIYOTI	183-190
<i>Ho'jamqulov Anvar Jozilovich</i> OMON MUXTOR ROMANLARIDA POETIK USLUB QIRRALARI.....	191-196
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Аманязова Света Байниязовна</i> ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	197-203
<i>Мирзаабдуллаева Матлуба Рустамовна</i> СУВДАН ФОЙДАЛАНУВЧИ ВА СУВ ИСТЕЪМОЛЧИСИ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	204-209
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> BILIMLAR IQTISODIYOTI VA INTELLEKTUAL MULK: TIJORATLASHTIRISHNING BA'ZI HUQUQIY JIHATLARI VA MUAMMOLARI	210-216

Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li
ATOM ENERGIYASINI JOYLASHTIRISHNING XALQARO EKOLOGIK TALABLARI 217-223

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna
OLIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI 224-228

Sadullayeva Shahlo Azimbayevna, Parmankulov Farxodjon Nurali o'g'li
TYUTORLAR ISH JARAYONIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
TATBIQ ETISH METODIKASI 229-233

Pirimova Nargiza Adilovna
SPORT-TAYYORGARLIK MASHG'ULOTLARIDA BALANDLIKKA SAKROVCHI QIZLARNING
O'QUV-MASHG'ULOT JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH 234-239

Tangirqulov Elmurod Aliyarovich
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITNI ASRASH ORQALI EKOLOGIK
TARBIYA BERISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA "YASHIL MAKON" MODULLARI 240-244

Xayrov Rasim Zolimxon o'g'li
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI 245-258

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM
TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI: STEAM KOMPETENSIYALAR
TUSHUNCHASI 259-265

Valieva Xolida
AJDODLAR MEROSI - INSONIYAT BOYLIGI 266-271

Djumayeva Dildora Isroilovna
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 272-277

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
TA'LIM-ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI KUCHAYTIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIMNING
O'RNI VA MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI 278-285

Mamaraimova Zebo Shafokatovna
YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK
TAMOYILLARI 286-290

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li
KATTA MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA DALILY ASOSLASH KO'NIKMASINI
SHAKLLANTIRISH YO'LLARI 291-295

Abdurasulova Shoirra Kushakovna
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGINI
INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH 296-305

Sottarov Abduvali Umirqulovich
UMUMIY FIZIKA KURSINI O'QITISHDA NANOTEXNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI
SIFATIDA 306-310

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> VOLONTYORLIK FAOLIYATINIG IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARI	311-315
<i>Xushvaqtov Umar Norqobilovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARDA IMPERATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYANING RO'LI	316-320
<i>Alimqulova Ra'noxon Gulmirzayevna</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	321-326
<i>No'monxonova Muattarxon Nosirxon qizi</i> BO'LAJAK TILSHUNOSLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARKOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	327-331
<i>Xalikov Faroxidin</i> TA'LIM TIZIMIDA TESTOLOGİYADAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI	332-339
<i>Abduvaxidov Xusan Abdukulovich</i> OLIY TA'LIM TALABALARIDA INNOVATSION YONDASHUV ORQALI KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	340-345
<i>Якубова Нафиса Одилжановна</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУССАСАЛАРИДА ЧИЗМАЧИЛИК ДАРСЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ ИЖОДИЙ-КРЕАТИВ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	346-354
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> TALABALARNI KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINING GRAFIK IMKONIYATIDAN FOYDALANISH BO'YICHA BILIMINI OSHIRISH	355-360
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARI ORQALI TASVIRIY SAN'AT FANIGA ASOSLANGAN XOLDA O'QUVCHILAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	361-371
<i>Kasimov Oйбек Омилевич</i> СПОРТДА АХЛОҚИЙ ҚОЙДАЛАР ВА "FAIR PLAY" НОРМАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ...	372-378
<i>Abduraxmonov Akbar Abduxamidovich</i> MILLIYLIK VA UMUMINSONIYLIK TAMOYILLARI UYG'UNLASHUVINING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI	379-386
<i>Фазлиддинов Шухрат Фахриддинович</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА ГЛАГОЛА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ.....	387-394
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i> TALABALARNING JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI	395-400
<i>Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	401-406

<i>Khidirova Malakhat Qazakhovna</i> ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON EUTAGOGICAL APPROACHES	407-413
<i>Fayzullayeva Madina Abdumo'min qizi, Xolbo'tayeva Moxinur Temurboy qizi</i> MENEJMENT SOHASINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	414-420
<i>Achilov Nuriddin Abdugafforovich</i> AL-HAKIM AT-TERMIZIY TA'LIMOTINING ILMIY TADQIQI	421-426
<i>Norinov Muxammadyunus Usibjonovich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA BO'LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	427-432
<i>Begimqulov Zarif Axmadovich</i> JISMONIY TARBIYA YO'RIQCHISINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISH JARAYONINING AHAMIYATI	433-438
<i>Izbosarova Zuxro Anatoliy qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	439-443
<i>Jumayev Sirojiddin Zafarovich</i> MOLEKULAR BIOLOGIYADAN OQSILLARNING AMINOKISLOTA TARKIBI VA AMINOKISLOTALARNING TASNIFI MAVZUSINI O'QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH	444-449
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	450-457
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH	458-463

10.00.00-Филология фанлари

Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi
Tayanch doktorant, Qarshi davlat universiteti

OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida fidoyilik tushunchasini ifodalanishi, uning qo'llanilishini tasniflash, fidoyilik tushunchasini ifodalovchi leksemalar hamda ularning ma'naviy xususiyatlari, lug'atlardagi farqlari hamda asarlarda berilishi orqali madaniy o'ziga xosliklarini ochib berishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar: fidoyilik, sadoqat, vafo, e'tiqod, ixlos, muxlislik, mas'uliyat.

Mamatqulova Shokhsanam Isroil qizi,
Doctorate Student, Karshi State University

THE CATEGORY OF "SELF-SACRIFICE" IN THE UZBEK LINGUISTIC IMAGE OF THE UNIVERSE

Annotation. This article attempts to reveal cultural identities through the expression of the concept of self-sacrifice in English and Uzbek, the classification of its application, lexemes that represent the concept of self-sacrifice, and their meaning characteristics, differences in dictionaries and their issuance in works.

Keywords: dedication, loyalty, fidelity, faith, devotion, fanfare, responsibility.

Маматкулова Шохсанам Исроил кизи,
Базовый докторант Каршинского государственного университета

КАТЕГОРИЯ "САМОПОЖЕРТВОВАНИЕ" В УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКОВОМ ПРЕДСТАВЛЕНИИ ВСЕЛЕННОЙ

Аннотация. В этой статье была предпринята попытка раскрыть культурную идентичность посредством выражения понятия самопожертвования на английском и узбекском языках, классификации его применения, лексем, представляющих понятие самопожертвования, а также их духовных характеристик, различий в словарях и в произведениях.

Ключевые слова: преданность делу, верность, верность, вера, преданность, поклонение, ответственность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3I12.2Y2023N11>

Kirish. Olamni bilishda tilning ustuvor roli, uning real borliqqa, ongga faol ta'siri, insonning butun ruhiy va bilish faoliyatida bosh omil va asosiy manba ekanligi e'tirof etilgan, ayni shu haqiqat tilga antropotsentrik yondashuvning mustahkam zaminini tashkil etadi.

"Qutadg'u bilig"ning tadqiqotchilaridan biri B.To'xliyev ta'kidlaganidek, Yusuf Xos Hojib «Komil inson haqida gapirar ekan, kamolotning qator belgilarini ko'rsatib o'tadi. Ularning eng asosiysi alohida shaxsning o'z manfaatlari, shaxsiy istaklari doirasini yorib chiqib, boshqalar g'ami bilan yashashi, ko'pchilik manfaati uchun fidoyi bo'la bilishdir"[1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sharq madaniyatida, musulmon olamida, xususan, o'zbek madaniyatida ham fidoyilik, sadoqat va juvonmardlik yonma-yon keladi. Tarixiy jihatdan olib qaralganda bu so'zlarga juvonmardlik so'zi ham sinonim bo'la oladi. **"JUVONMARD** [*f. – olijanob, mard kishi; olijanob, mard*] *esk.* **1** Mard, botir, dovyurak. **2** Olijanob, olihimmat, hotam. **JUVONMARDLIK** **1** Mardlik, botirlik, dovyuraklik. **2** Olijanoblik, hotamtoylik. Kaykovusning "Qobusnoma" asari Sharq pedagogik fikr taraqqiyotida inson kamolotini shakllantirishda muhim o'rin egallaydi. Unda Sharq pandnomalaridagi an'anaga binoan va X asrda paydo bo'lgan yoshlar jamoasi juvonmardlik tarbiyasi ifodalanadi. Muallif juvonmardlik haqida eng oxirgi bobda so'z yuritadi. U odamlarning xislatlarini uch xilga bo'ladi: aql, rostlik va juvonmardlik. Juvonmardlikning asosini Kaykovus uch narsada deb biladi. Birinchisi, aytgan so'zning ustidan chiqish, ya'ni rostlik; ikkinchisi rostlikka xilof qilmaslik; uchinchisi, xayr ishini ilgari tutish[2].

Lingvokulturologiyaga bag'ishlangan ilmiy tadqiqot va o'quv adabiyotlarining, deyarli, barchasida tilga antropotsentrik yondashuv, garchi XX asr oxiri - XXI asr boshida yangidan paydo bo'lgan deb izohlansa-da, uning ildizlari nemis olimi V. fon Gumboldtning mashhur g'oyalariga borib taqalishi ta'kidlanadi. V. fon Gumboldt "Tillarning xilma-xilligi tovushlar va belgilardagi farqlar tufayligina emas, balki dunyoni ko'rishning o'zidagi farqlar tufayli hamdir", degan edi. V. Gumboldtning "Til - madaniyat ko'zgusi" degan g'oyasi lingvokulturologiya sohasining mohiyatini aks ettiradi. Shu o'rinda Hazrat Alisher Navoiyni lingvokulturologiya sohasiga doir tushunchalarning ilk tadqiqotchisi sifatida e'tirof o'rinli bo'ladi deb hisoblaymiz. Buyuk mutafakkirning olam va odam, borlikdagi barcha voqea-hodisalar va ularning turkey xalqlar, xususan, o'zbek tili va madaniyatidagi ifodasini o'ziga xos tarzda, o'rinli mulohazalar bilan poydevorini qo'yib berganligini, ko'rsatib bera olganligi e'tirof etishimiz mumkin. Alisher Navoiy lirikasida, epik va ilmiy asarlarida hozirgi o'zbek tilshunosligida yangi yo'nalishlardan hisoblanuvchi lingvokulturologiyaga doir qarashlar o'z aksini topgan.[3]

Alisher Navoiyning "Badoye' ul vasat" devonining 10-chi g'azalida ham fidoyilik so'zi uchraydi.

*La'li labingki, jonim erur mubtalo anga,
Maxlas demonki, istaram o'lg'ay fido anga.*

Alisher Navoiy asarlarni o'zida jam qilgan elektron platformada fido o'zakli so'z jami 33 ta g'azalda va 44 ta misrada uchrashi aniqlandi[4].

Yana bir g'azalida:
*Erur, ishq ollida jonim fido qilsam, hanuz ozkim,
Ul oydin o'zgani qatlimg'a jallod etmadi hargiz.*

Yuqoridagi misralarda ish yo'lida fido qilish zarurligi, jonni ayamasklik, unga bag'ishlash, fidoyilikni ham anglatib kelayotganligini kuzatishimiz mumkin.

G'unchangg'a ko'ngul sadqa, fido la'linga jon ham.

Ko'ngul kibidur g'uncha, ekan lolaki bordur,

Tahlil va natijalar.

"Badoye' ul-vasat" kulliyotida fido so'zi bilan sadqa so'zi ham yonma-yon kelgan bo'lib, semantic jihatdan bir-birini to'ldirib kelgan. Umuman olganda fidoyilik tushunchasini ifodalovchi leksik birliklar ko'plab o'rinlarda keltirilgan. Xususan, sadqa so'zi ham 15 ta g'azalda 17 ta misrada uchraydi.

Boshni fido ayla ato qoshig'a,

Jismni qil sadqa ano boshig'a.
 Tun-kuningga aylagali nur fosh,
 Birisin oy angla, birisin quyosh.
 Alisher Navoiy

Yuqoridagi misralarda ham fido qilish va fidoyilik ota-onaga bosh, jismni fido qilish deya ko'chma ma'noda yuqori saviyada xizmat qilish lozimligi uqtirilmoqda. Ushbu xizmat bilan farzand tun-u kunini yoritgan, uni nurlarga olib chiqqan zotlarga qay darajada fidoyilik qilib xizmat qilishi go'zal tarzda ifodalangan.

Ulug'lash muammosi fanlararo xarakterga ega bo'lib, gumanitar fanlarning turli sohalari: falsafa, tarix, antropologiya, etnologiya, sotsiologiya, siyosatshunoslik, adabiyot, psixologiya, madaniyatshunoslik olimlarini birlashtiradi.

Iskandar javob berdikim, ul yumurtqalarni qo'yar qush uchti, Doro dag'i ko'nglidin bu tama'ni chiqarsun. Dorog'a bu so'zdin g'azab mustavliy bo'lub, ustiga cherik tortib, masofaning iki safi tuzalganda, Doroning iki noibi kim, aning zulmidin toriqib erdilar, ani halok qildilar. Ba'zi debdurlarkim, iki hamadonlig' kishi fidoyilig' dasturi bila bu ishni qildilar. Ba'zi debdurlarkim, alarni Iskandar yiborib erdi, bu ishni buyurdi. Avvalg'i qavl sahihroqdur. (Alisher Navoiy. Tarixi mulki ajam.)

*Ista ato yo'lida jon fido qilmoq,
 Qulluq anoga ham ulcha imkon qilmoq,
 Zuhri abad istasang farovon qilmoq,
 Bil oni ato-anog'a ehson qilmoq.
 (Alisher Navoiy. Nazmul Javohir)*

Yuqoridagi misralarda ota-onaga quldek xizmat qilish, jon fido qilish, fidoyilik ekanligi va bu ehson qilish, yaxshilik qilish ekanligi ta'kidlanmoqda.

Alisher Navoiyning "Nasoyim ul muhabbat" asarining Zunnuni Misriy hikoyasida "Andin so'ngra Zunning'a xalq ko'nglida qabul voqe' bo'ldi. So'ngqi kun aning qabri boshida bitilgon toptilarkim, [Zunnun Allohning suyukli bandasi va shavqi tufayli Alloh yo'lida jonini fido qilguvchidir]" tarzida keltirilgan bo'lib, bu o'rinda fidoyilik ulkan muhabbat va shavq-u zavq tufali yuzaga kelishi angalashiladi.

Alisher Navoiy asarlarida fidoyilik Alloh yo'lida yurish, uning yo'lida jonni ham ayamaslik, ota-ona va mashuqa uchun muhabbat uchun jonini, jismini safarbar qilish, targ'ib qilingani kabi Zahiriddin Muhammad Bobur hazratlarining ham asarlarida xuddi shu kabi mazmun mohiyat bilan ifodalangan.

*Ishqing meni qildi asru shaydo, netayin?
 Olam eliga ayladi rasvo, netayin?
 Jonimni fido qilib sanga, andin so'ng
 Dermenki, seni jon etay, ammo netayin?*

Yana bir misrada:
*Ko'zungga bu tani bemor fido,
 Beligacha bu badani zor fido!*

Gumanitar fanlarning turli sohalaridagi zamonaviy olimlar qahramonlik muammosi bilan shug'ullanuvchi har doim qahramonlik mohiyati muammosini aks ettiruvchi fundamental asarlarga murojaat qilishadi., masalan, Nikkolo Makiavellining "Shahzoda" (1513) asari (hukmdor siyosatidan, uning zarur vositalarni, shu jumladan eng axloqsiz vositalarni qo'llash

qobiliyati uning siyosatining muvaffaqiyatiga va ko'p jihatdan tarixning borishiga bog'liq)[4], Giordano Brunoning "Qahramonlik ishtiyoqi haqida" risolasi (1585) (asosiy xususiyatlar qahramon shaxsi tasvirlangan, qahramonning qadriyatlar tizimi belgilangan), Giambattista Vikoning "Xalqlarning umumiy tabiati haqidagi yangi fan asoslari" (1725) asarlari (qahramonlik, qahramonlikning tarixiy tabiati xarakterlidir).[5]

Muhokama. O'zbek tilida va madaniyatida fidoyilik juda go'zal tarzda ifodalangan o'rinlar juda ko'p topiladi. Jumladan, fidoyilik tushuncha Tog'ay Murodning "Ot kishnagan oqshom" asarida quyidagicha keltirilgan bo'lib, bu o'rinda fidoyilik insonda emas, hayvonda qanday ekanligi, xususan, ot misolida ochib beriladi.

Bahona-da binoyiday bo'ldi: ot insonni deb jonini ayamadi, bakovul bo'lsa, ot fidoyiligini taqdirlamadi! Ana bahona!

Ay bakovul, mo'yloving bo'lgan bilan, insofing yo'q ekan! — dedi. — Qara, Tarlon o'zini qayerdan tashladi! Ot sendan, mendan qo'rqanidan tashlamadi, yo'q, odamzodga fidoyiligidan tashladi!

Ya'ni, otning fidoyiligi uloqni olish uchun o'zini ayamay yuqori joylardan ham tashlashi, uni minib olgan chavandozdan qo'rqishning natijasi emas, balki, haqiqiy fidoyilik ekanligini uqtirmoqchi bo'ladi va bu o'z navbatida o'zbek kitobxoniga ham ma'qul bo'ladi, o'ziga xos tarzda qabul qilinadi.

O'zbek mentalitetida fidoyilik o'ziga xos tarzda ifodalanadi va bu ko'pincha ilm-fan, kam ish haqi evazida uzoq yillar bir joyda mehnat qilgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladi. Xususan, bu haqda Obid Kamolning Fidoyilik hujjatli qissasida "Ta'lim sohasida uzoq, yillar sidqidildan mehnat qilgan fidoyi ustozlarni yaxshi bilamiz. Musajon Akbarov ham shular jumlasidandir." Keltirilgan bo'lib, tahlil qilib ko'rilsa, birinchidan ta'lim sohasida ishlaganligi sababli fidoyi deyilsa, ikkinchidan, uzoq yillar davomida bir joyda mehnat qilish ham fidoyilik ekanligi anglashiladi.

"Bir tomondan o'qish, ikkinchi tomondan oila tashvishi bois ularning turmushi oson kechmadi. Yosh oila uzini tutib olgunga kadar, Marhamatxoning dadasi o'z fidokorona mehnati bilan Quva tumanida nom qozongan, mehnat kaxramoni unvoniga sazovor bo'lgan tadbirkor inson Xorunboy aka Ermatov ma'naviy tomondan yordam berib turdi." (O.Kamol. Fidoyilik.)

Ushbu matnda ham o'zbek madaniyatida qahramonlik ayol kishi timsolida ham oila ham ishni bir xilda olib borish fidoyilik va qahramonlik talqinida ko'rsatilgan.

Xulosa. "Shuni alohida ta'kidlash joizki, erishilgan muvaffaqiyatlarda R.Axmedov, T.Xoshimov, K.Xojimatov, I.Yusupov, M.Katjarov, D.Komilov, Olmosxon Raxmonova, Nasiba Muxsinova, Fotima Ne'matova, P.Rahmonova, Saida Bofurova, X.Bilyalova, Valya Jurotova, D.Zaripova, V.Michkayeva kabi ko'plab jonkuyarlar va fidoyi o'qituvchilarning munosib hissalar bor." (O.Kamol. Fidoyilik.)

Xulosa qilib aytganda, ushbu o'rinda erishilgan muvaffaqiyatlarda fidoyilikning o'rni va bu fidoyilikda muayyan kasb egalari bo'lgan shaxslarning xizmatlarini e'tirof etish lozim. O'z navbatida aytish lozimki, o'z kasbiga va burchida sadoqat bilan yondashib fidoyilik ko'rsata oladigan fuqarolar yurtimizni yanada obod, turmushimizni yanada farovon qilishi shakshubhasizdir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Тўхлиев Б. Хос Юсуф Ҳожибнинг «Қутадғу билиг» асарига сўзбоши. Нашрга тайёрловчи Қаям Каримов. – Тошкент: «Фан» нашриёти, 1971. -В. 6.
2. Кайковус. Қобуснома. Нашрга тайёрловчи С.Долимов. – Тошкент: «Ўқитувчи», 2004. -В.153.
3. Xolmanova Z., Saidahmedova O., Nurullayeva O. Lingvokulturologiyaga oid tushunchalar tadqiqi. - T. Navro'z, 2018. -В. 19.
4. (<http://alishernavoiykorpusi.uz/>)
5. Макиавелли, Н. Государь / Н. Макиавелли; пер. с ит. М. Юсима. – СПб.: Азбука-Аттикус, 2019.
6. Вико, Дж. Основания новой науки об общей природе наций / Дж. Вико. М.: Рипол Классик, 2018.
7. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. V жилдли II Т. ЎзМЭ. 2020

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).